הכא אפשר דמעייל לגואי ומפרק. פרש"י דקתם אכסדרה אין לה דפנות כלל וגרס נמי בסוף פ' כל גגות (עירובין דף לד: וסס. ד"ה בשמי) כי לית ליה לשמואל פי תקרה בד' אמות גב' לית ליה פירוש באכסדרה שאין לה דפנות כלל לית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם בכל ארבע מחיצות ולכך קאמר שמואל באכסדרה בנקעה דאין מטלטלין בה אלא בד' אמות בשלם לית ליה דהיינו אם יש בו דופן אחד אמרי' גב' פי תקרה ולר"י נראה דקתם אכסדרה יש לה שלש מחיצות כדאמר בלא יחפור (לקמן דף כה:) דעולם הזה לאכסדרה הוא דומה דרוח לפנים אינה מסובבת וכסוף פרק כל גגות (עירובין דף לד:) גרסי' כי לית ליה גב' אבל בארבע לית ליה פי' בשלש כשאין כי אם שלש מחיצות לא אמרי' פי תקרה ברביעית אבל בד' כשיש קצת גם ממחיצה רביעית אמר פי תקרה ואכסדרה דבי רב יש לה שלש מחיצות גמורות והרביעית גבוהה ד' אמות ואכסדרה רומיתא הרביעית אינה גבוהה רק עשרה טפחים אי נמי דבי רב גבוהה רביעית עשרה ורומיתא פחות מעשרה טפחים: **בעא** רב הונא מרב אמי. והא דאמר בפרק הניזקין (גיטין דף נט: וסס) גבי רב הונא קרי בנהני שאני רב הונא דאפי' ר' אמי ור' אסי כהני משיבי דארעא דישראל מיקף כייפי לרב הונא והכא היכי בעא מייתי וי"ל דרבי אמי לאוד ורב אמי לאוד: **אכסניא** לפי פתחים בו'. פירש רבינו חננאל דמיבעיא ליה שיירא שחנתה במקום אחד הזבל איך חולקין: **אחד** מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו. פירש הקונטרס להקיף מחיצות סביבות הארבע אמות שיש לו במבוי כנגד פתחו וקשה לרבינו יצחק דלא מצינו שיהא לו ארבע אמות במבוי אלא בחצר ומראה לרבינו יצחק כפי' רבינו חננאל דגון שיושב בסוף המבוי אצל לד הסתום ורואה לסתום כנגד פתחו כל רוחב המבוי והשתא קאמר רב הונא שמעכבין עליו בני המבוי אע"פ שהם חיצונים לפי שמרבה עליהם את הדרך פי' רגל בני אדם שיכולין לומר בני המבוי [אף] כשיש רבים במבוי יכולים לילכם עד סוף המבוי וע"י הסתימה תרבה עלינו את הדרך ע"י בני אדם הדורכים עלינו במבוי ואף לחצרות יצטרכו לילכם מרוב דוחק ומצינו לשון מרבה עליהם את הדרך בענין זה דתנן לקמן בחזקת הבתים (דף עט:) נקח בית בחצר אחרת גא יפתחנו לחצר השותפים ומפר' טעמא בגמרא (דף ס.) מפני שמרבה עליהם את הדרך דהיינו רגל בני אדם ובתוספתא דפ"ק דמכילתין תניא יש לו חנות בראשו הרבי' ומבקש לפותחו לחצר השותפים יכולים לעכב על ידו מפני שמרבה עליהם את הדרך: **והפנימית** משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה.

אבל מייחד ליה פיתחא אין לו אלא ארבע אמות לפני פתחו אמר רב הונא [א]אכסדרה אין לה ד' אמות טעמא מאי משום פירוק משאו הכא אפשר דעייל לגואי ומפרק מתיב רב ששת אחד שערי בתים ואחד שערי אכסדראות יש להן ד' אמות כי תניא ההיא [ב]באכסדרה דבי רב אכסדרה דבי רב פשיטא [ג]אידרונ' מעליא הוא [ד]אלא באכסדרה רומייתא ת"ר [ה]בית שער אכסדרה ומרפסת יש להן ד' אמות [ו]היו [ו] חמשה בתים פתוחין למרפסת אין להן אלא ד' אמות בלבד בעא מיניה ר' יוחנן מר' ינאי לול של תרנגולין יש לו ד' אמות או אין לו ד' אמות [ז]א"ל טעמא מאי משום פירוק משאו הכא מטפס ועולה מטפס ויורד בעא מיניה רבא מרב נחמן בית חציו מקורה וחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות או אין לו ד"א א"ל [ח]אין לו ד' אמות לא מבעיא קירויו מלגיו דאפשר דעייל לגואי ומפרק אלא אפילו קירויו כלפי חוץ אפשר דעייל לגואי ומפרק בעא מיניה רב הונא [ט] מרבי אמי אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו א"ל [י]בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל [יא]לפי בני אדם מתחלקת תניא נמי הכי [יב]זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים אכסניא לפי בני אדם אמר רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך מיתיבי [יג]חמש חצרות פתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת פנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כל אחת ואחת תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי זו עם זו חצרות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני וכן חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה וכו' דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי: אמר מר [יד]היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו אמר רבא [טו]לא שנו אלא שלא פרץ את פצימיו אבל פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך בית

[אכל מייחד ליה פיתחא.] שהיה לו פתח לסוף ביתו אצל החפירה ודרך אותו פתח היה רגיל להשליך הגרעינין וליטלן אין לו בחצר בשביל החפירה אלא ד' אמות שלפני פתח: [אכסדרה.] שיש (ג) לו מן הפתח לחצר: [אין לו ד' אמות.] בחלוקת החצר: [טעמא מאי.] אמור רבנן שיש לפתח בית ד' אמות בחצר: [משום פירוק משאו.] שיפרק שם משאו מעל חמורו לפי שסתם בית אינו פנוי מכלים ואי אפשר להכניס חמור עם משאו בבית לפרק לשם: [הכא.] באכסדרה כיון [ג]דאית לה דפנות אפשר דמעייל לגאו ומפרק: [אכסדרה דבי רב.] דפנות סביב לה אלא שמוקפות חלונות: [אכסדרה רומייתא.] מוקפות דפנות גמורות שאין מגיעות לתקרה: [בית שער.] בית קטן שלפני פתח טרקלין וקורין לו פורק"ת בלע"ז: [מרפסת.] אלווי"ר והרכה פתחי עליה פתוחין לו וכולן עולין דרך סולם אחד שקורין דגרי"ד: [אין להן אלא ארבע אמות.] בין כולן אצל רגלי הסולם: [לול של תרנגולין.] בית קטן שמגדלין בו תרנגולין ויש לו פתח לחצר: [יש לו ד' אמות.] בחצר לו אלא: [מטפס ועולה.] התרגול מטפס וטורח ועולה דרך ראש הכותל לתוך הלול: [בית חציו מקורה כו'.] ופתוח לחצר יש לו ד' אמות בחצר לו אלא: [לא מבעיא קירויו מלגיו.] והאי שאינו מקורה לגד החצר דאין לו ארבע אמות בחצר דהא אפשר דמעייל חמור בגשאו ומפרק שם שאין דרך לתת כלים [ד]בחצר שאינו מקורה: [אלא אפי' קירויו לגד החוץ.] וגילוייו לגד פיס נמי אין לו ד' אמות דהא אפשר דמעייל חמור עד הגילוי ומפרק: [למבוי אחר.] כגון בית שבין שני מבואות: [בני מבוי מעכבין.] [ד] אבני מבוי אחר שאינו רגיל אצלם: [אכסניא.] חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להן אכסניא בבתיהם: [לפי בני אדם.] הדרים בבית: [מתחלקת לפי פתחים.] לזבל שדות לפי דרך הפתחים השליכו שם עד שנעשית אשפה: [שבקש לסתום כנגד פתחו.] להקיף מחיצה סביבות ד"א שיש לו במבוי כנגד פתחו: [שמרבה עליהם הדרך.] שהתולך מראשו [ה] עד לד סופו צריך להקיף סביב המחילה: [חמש חצרות הפתוחות למבוי.] זו אצל זו לארכו וסתם מבואות סתומין הן בסופן ואחד מקצותיו פתוח לר"ה: [כולם משתמשות במבוי עם החיצונה.] כנגדה שהרי לכולם יש דרך במבוי לצאת דרך ראשו לרה"ר ולא שיש לו דרך יש לו תשמיש שאינו מעכב דרך המבוי: [והחיצונה משתמשת לעצמה.] כנגדה ברוחב המבוי אבל לא כנגד חצרותי' שאין לה עליהן דרך: [משתמש' לעצמה.] לבדה וקשיא לרב הונא דאמר כולן מעכבין ואפי' החוצים מעכבין על הפנימיים: [היה סתום.] שהיה לו מקודם פתח פתוח לו וסתמו ולאחר זמן נמלך לפותחו: [כולם משתמשין במבוי.] בכל המבוי ואפי' חיצון על הפנימי: [אלא פרץ פצימיו.] כשנסתם פתחו לא אלא מזוזתו [ו] ומשקוף ומפתן דגלי דעתיה דלא סילק נפשיה וסיפו לפותחו לאחר זמן:

[ה] [מתמות לג:], [ו] [תרגום של החדרה לתלמון], [ז] [נ"ל לתלון], [ד] [בדפו"י בתלי ועי' רש"ש], [ט] נ"ל אחרת ועי' רש"ש.

הגהות הב"ח

(א) נמרא היו ארבעה או חמשה בתים פתוחים למרפסת: (ב) שם ר"ה מרב אמי ע"ל ואות י' נמחק: (ג) רש"י ד"ה אכסדרה שיש לה פתח לחצר כל"ל ואי' מן ואות ה' נמחק: (ד) שם ד"ה בני מבוי מעכבין בני מבוי האחר כל"ל: (ה) ד"ה שמרבה כו' ההולך מראשו לצד סופו כל"ל ואי' עד נמחק: (ו) ד"ה שלא פרץ וכו' מחוכו ומשקופו ומפתנו דגלי:

לעזי רש"י

פורק"א. אכסדרה.
אלווי"ר [אלידורי"ר]. גזוזטרה, מרפסת.
דגרי"ד מערכת מדרגות.

מוסף רש"י

אכסדרא דבי רב. שיש לה ד' דפנות אלא שאין מגיעות לסקף (מגחות לג:).
אינדרונא. קתבר"ש (שם).
באכסדרא רומייתא. עשיה חלונות וקורין לו"לי' (שם).

רבינו גרשום (המשך)

לסתום כנגד פתחו. שכשם שיש לו לפתח ד' אמות בחצר כך יש לו לכל פתח חצר ד' אמות במבוי וזה בקש לסתום אותן ד' אמות שלו ולהקיפן בגדר בני מבוי שכניו מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך להקיף אותו סתום (מבוי): ה' חצרות זו בצד זו הפתוחות למבוי אותה הסמוכה לרשות הרבים קרויה חיצונה ואותה שבסוף המבוי מצד אחר קרויה פנימית כולן הד' משתמשות עם חיצונית כלומר דיש לכולן רשות לעבור לפני פתח החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה שראשה לסתום כנגד פתחה הד' אמות ולהשתמש בתוכן. והם הני השאר משתמשות עם השניה שעוברין לפני פתחיה ושניה משתמשת לעצמה שראשה לסתום ד' אמות נגד פתחה ומשתמשת עם החיצונה שמקפת ד' אמות ויוצאת לחוץ. נמצאת הפנימית שבמבוי שהיא משתמש: עם כולן שעוברת עליהן ומשתמשת לעצמה קשיא לרב הונא: תסורי מיחסרא והכי קתני תתנא קמא מיירי [נמי] בחצירות נמצאת הפנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כולן דברי ר' דסבר אין מעכב עליו [בן] המבוי לסתום ד' אמות שלו ורבי שמעון אומר וכן כולם משתמשות במבוי כגון שהוא בהדיא שלא יסתום כנגד פתחו כדי שלא יהבה על האחרים את הדרך שיכולין בני מבוי לעכב עליו ורב הונא סבירא ליה כר"ש בן אלעזר. ו) כפ"ה. ואית דאמרי חיצונה משתמשת לעצמה דיש לכולן רשות לעבור דרך עליה אבל היא משתמשת לעצמה דאין לה רשות לעבור דרך עליהן. ולהכי אם ביקשה החיצונה לסתום לפניהם מלעבור עליה אינה יכולה לסתום מתוך דרשות כולן יש (לו) לעבור עליה. אבל אם בקשו כולן לסתום לפני החיצונה כדי שלא תעבור עליהן. יכולין לסתום משום שאין דרכה של חיצונה לעבור עליהן. וכיון דסתמי לה הני שלא תעבור עליהן תהא החיצונה משמשת לעצמה וכן לשנייה וכן לשלישית וכן לרביעית עד לחמישית שהיא פנימית דהשתא נמצא שיש לה רשות לעבור על כולן ואין לכולן רשות לעבור עליה להכי יכולה פנימית לישתמיש ולסתום בפני עצמה כדי שלא יעבור כולן עליה והן אין יכולין לסתום פנימית כדי שלא תעבור עליהן אלמא דהני יכולין לסתום זה על זה וקשיא למאן דאמר אחד מבני מבוי דהכי משמע ותני דמשום אחד מבני מבוי בין לחיצונה על כולן בין לכולן על החיצונה אין להם רשות זה על זה לסתום מפני שמרבה עליהן את הדרך לא תנאי היא וכן כתב רש"י עד החיצונה משתמשת לעצמה כדדייקינן לעיל דלכולם יש להן רשות לעבור ולסתום בפני החיצונה ואין לחיצונה רשות לעבור ולסתום בפניהם: ר' שמעון אומר כולם משתמשות במבוי אמטו להכי דאית לכולן תשמיש למבוי להכי יש רשות לכולן לעבור זו על זו בין לחיצונה על כולן בין לכולן על החיצונה וכי היכי דזו אינה יכולה לסתום בפני כולן כך כולן אינן יכולין לסתום בפניהם כ"ל ז) לר"ה אבל מסתבר הכי: היה סתום ובקש לפותחו. כעין אמר מר שאם היה פתח פתוח לכתחילה לאותו מבוי שעכשיו רוצה לחזור פתחו שם וסתמו הואיל דהוה תמן מעיקרא אין יכולין לעכב עליו. אמר רבא לא שנו דאין יש לו ד' אמות: לא מיבעיא. היכא דהוה אותו חצי (קורה) [קורו] כלפי פנים הבית כלומר לאחורי הבית והא דאינו מקורה סמוך לחצר דאע"ג דאיכא פתח בית הפתוח לחצר דאינו נוטל ד' אמות בחצר מתוך ההכא מצי לפרק משאו בהאי חצי דאינו מקורה שסמוך לחצר אלא אע"פ אי הוה אותו חצי קיריו לצד הרוץ סמוך לחצר ושאינו מקורה לצד אחורי הבית אפי' הכי אינו נוטל ד' אמות בחצר כנגד פתח הבית משום דיכול להכניס באותו חצי שאחורי הכותל שאינו מקורה ומפרק שם לחצר: פתחו למבוי אחר. שאם היה פתחו פתוח לכבוי זה ואחרי פתחו איכא מבוי אחר ורוצה לסתום פתחו מיכן ולפותחו למבוי שאחורי ביתו: בני מבוי. שעכשיו רוצה לפתוח פתחו לשם יכולין לעכבו לצאת ולבוא דרך מבואן הואיל ועד עתה לא הוחזק באותו מבוי אלא. וחר בעא מיניה אכסניא. אכסנאין של מלך שעוברין בעיר ומחלקין אותן בבתי העיר ליתן להם לינה ופרנסה השתא כעי לפי בני מבוי שיש להם בתים לכל בית מחלקים או לפי פתחיה מחלקים שאם יש בבית ב' פתחים שיתנו לו ב' חלקים מן האכסנאין שיעור שני בתים: זבל שבחצר לפי פתחים מתחלק. שאם היו בבית ב' פתחים ולבית אחר פתח א' שמוציאין זבל וכאו לחלקן זה של שני פתחים נוטל פ' שנים וחלק שלישי [נוטל האחרן] לפי שיעור הפתחים היו מוציאים הזבל:

ו) הוא ר"ת כן פי' המורה. ז) הוא ר"ת לא מפי המורה.

מסורת הש"ס

ל) שבת קמו: כ) רש"ל מ"ז, ג) תוספפת דאהלות פפט"ז, ד) ב"מ כח. ס"ש לקמן מו: ס"ש ותף מ: ס"ש ותף ק. ס"ש, ה) פסחים ג. וש"נ, ו) מירוגין ס: נכורות מה. ז) [וכרש"י שנש"י מיתת וגמ' יש לו לגב חכמה], ח) ל"ל בעיון לכל כו'].

תורה אור השלם

ו למענות כן הודע ובבא לבב חכמה: תהלים צ יב

גליון הש"ס

גמ' א"ר אבר ר"נ ד' אמות בו. מיימוני פ"כ מהל' שלה"ע. **שם וחכם ערוך מנבא.** עי' ירושלמי פ"ל דברכות עלה דמתניתין בש"ל בערב כל אדם יפו ויקלו: **שם שנאבר ובבא לבב חכמה.** עיין רש"י בשבת דף קיט ע"ב ד"ה ובגמרא' תוס' ד"ה פרין כו' בקבר זה קבר בתוס. עיין לקמן דף ק' ע"ב תוס' ד"ה ירומן:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' משום דרב יהודה אמר רב דא דאמר רב יהודה אמר רב מאיר: (**ב**) רש"י ד"ה מני מילי וכו' של ראשי המבואות הסמוכות לרה"ר: (**ג**) ד"ה אי יומא דזרעא וכו' בשעת הגיר ואי האי בי רדו יומא דקאמרת ביומא דזרעא קאמרת תרי יומי כרבא לא הוי: (**ד**) ד"ה הכי קאמר וכו' לא מעלה הס"ל ותמ"ש ד"ה ובבא יש לו לגב חכמה: (**ה**) תוס' ד"ה ובמ' אבל מת בעצמא דיש לו דין כבר אמות כבר: (**ו**) תוס' ד"ה ולא פליגי וכו' משום לטרוח בני מלאי קנין ואע"פ שלא היה בו כדי חרישת יום ראוי היה לטרוח אבל בתמריה דת"ק וכו' בפחות מני קנין ובשמת בעי בגבל ע"ל: (**ז**) ד"ה ולא בעית אימא ד"ה ולא בעית אימא הש"ל: (**ו**) ד"ה דוולא וכו' היה ליה למבעי בגבל תלי: (**כ**) ד"ה אמר וכו' נסוף מומין אלו גני:

רבינו גרשום

מעכבין אלא שלא פרץ את פציטיו הואיל שאין נפרצין חזקה יש לפותחו: אינו מטמא כל סביביו. אם היה מת בבית אע"פ שסתום הוא הואיל ולא פרץ את פציטיו אינו מטמא כל סביביו דבית בד' אמות כקבר דאיכא למימר הואיל שלא עקר הפציטין ולא סתמו לגמרי באותו פתח יפתח ויוציאהו אבל פרץ את פציטיו וסתמו מהכל מטמא כל סביביו דיש לו דין קבר הואיל וסתום מכל צדדיו כקבר דטומאה בוקעת ויוצאה דליכא למימר מן הצד יוצאהו: ענין אחר שלא פרץ את פציטיו כלומר היה סותם הפתח ולא היה סותר צורת הפתח המשקופין והמזוזות אלא בנה בנין סתימה עליהו דמחוץ שלא עקרן ודאי היה דעתו לפתוח להכי אין מעכבין בו מלפתוח. ודיקא נמי דתניא גבי בית דאע"ג דסתום פתחו יש לו ד' אמות והיינו נמי טעמא [כיון] דלא פרץ פציטיו הויה דעתו לפתוח: קבר שיש לאדם בחצירו ועשה מחיצה דפונות כל סביביו וסיכוך. והשתא אע"ג דאיכא מחיצה סביב הקבר ואיכא פתח בהנהו מחיצות. אם כשסתם אותו פתח לא פרץ פציטיה כיון דנראה מקום הפתח. כמאן דאיתא לפתח דמי ובוקעת בו את הטומאה ומטמא סביביו. אבל אם פרץ והוי כשאר כותל לא. למ"ה: מבואות המפולשות פתוחין לעיר אחרת. כלומר דנרינו בני העיר אחרת לעבור דרך האי מבוי ולילכנם לעיר בו ולצאת ממנה דרך מבוי זה: [לקלקלו. לסותמן]. המפולשין לרשות הרבים. להעמיד להן דלתות לעכב בני רה"ר לילכנס במבוי כל שעה שירצו: סבור מינה הני מילי דמעכבין למעבד דלתות ליסתם לבני רה"ר (הני מילי) בתוך ד' אמות של מבוי אותן ד' אמות הסמוכות לר"ה כדר' זירא: ולא היא דלענין טומאה אמרי' ד' אמות ה) דספיקו טהור באותן ד' אמות (מבוי דבשוות הרבים) דמגרינן מסוטה. אבל הכא בכוליה מבוי מצו לעבב דלא מצו למיזל בני רה"ר אלא דרך אותו מבוי:

פ"בקא. ואין חולקין את השדה עד שתהא גדולה. דיכולין לזרוע בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה דבציר מהכי לא חשיב שדה שהרא סאה וחצי שהרא ע"ה אמה אורך על רוחב לה מחצר המשכן דהוי ק' על נ' ואמרינן דהיינו בית זרע סאתים: מר כי אתריה דבהכי חשיב שדה בט' קבין בציר לא ובאתריה דר"י היו השדות ביוקר והוי חשיבי שדה בט' חצאי קבין: בבבל שלא היו שדות ביוקר כבא"י מאי בכמה חשוב לה שדה. א"ר יוסף בי רדו יומא. כלומר כי הכי דיש מלאכה לפועל לחרוש בה יום שלם לפי שלא יעבא פועל שישכיר עצמו כי אם ליום אחד שלם ואם יחלקו פחות מכדי ספוק יום פעולת יום אחד כל חד וחד נמצא הפועל משלים פעולתו בחצי היום אז כט' שעות ואם יתבקש הפועל שכירות יום שלם: הכי דמי. הא בי רדו יומא כלומר באיזה חריש אמרת שב' פעמים חורש את השדה אחת תיכף לקצירה ולאותה חרישה קרי כרבא ובאותה חרישה שתיכף לקצירה חורש הפועל כל היום עד לערב ושוב חורשין אותה ביום זרעיה ואותו היום אין חורש הפועל אלא ט' שעות וב' שעות זורע בעל הבית מה שהפועל חורש בט' שעות והכי מנהג ועכשיו בני בעל גמרא באיזו חרישת פעולת יום יום זרעיה דהאי אליבא דר' אליעזר אלא אי לא הוי יומא כרבא כלומר כשחורר ומשכיר ביום קצירה לא הוה פעולת יום שלם בחרישה דלאחר קצירה דבט' שעות חשלים פעולתו ונמצא יושב ובטל ג' שעות ונמצא מפסיד בעל הבית ואם בי רדו יומא כרבא כלומר אם מאותה חרישה אמרת דחורשין תיכף לקצירה כל היום לא הוי חרי יומא דזרעא כלומר אין שם פעולת חרישת ב' ימים של יום זרעיה שביום חרישה תכף לקצירה חורש כל י"ב שעות ואם שעות דיום זרעיה מבכולה יומא דכרבא דכבר רכיבא ארעא דחרושה כבר חדא זימנא והכי קאמר לא הוי [תרי] יומי כרבא דטפי מיומא הוי אבל לא הוי פעולת חרי יומי ואי בי רדו יומא כרבא להאי לישנא לא הוי יומא דזע כדבר לכל שחרוש ביום כרבא יכול לחרוש ביום זרעיה בפחות מט' שעות כדאמר בהאי לישנא דניחא לחרוש ביום זרעיה תיכף לקצירה. איבעית אימא בכרבא ודקא קשיא לך לא הוי יומא דזרעא לעולם הוי דעיא לחרוש חורשה באותו יום זרעיה פעמים. ואיבעית אימא בזרעיא ודקשיא לך לא הוי חרי יומי כרבא להאי לישנא. לעולם איכא חרי יומי בהדורי ארץ טרשים היא ובתחלה היא קשה הרבה דכל מה שחורש בב' ימים תיכף לקצירה יכול לחרוש ביום אחד דזרעיה וכ"ל קבלת"י אנ"י מר' אב"ל חברי"ז הבינו בזה הענין. היכא דמי אי בי רדו יומא בזרעא שבין זרעיה ובין חרישה שחורשין את השדה פעם אחרת ביומות הרבה דאשונה שכורבין ביומות החמה חורשין אותה ביומות הגשמים סמוך [לזריע'] לפי שתהא נוחה לזרוע ואם צריך יום אחד למלאכה לפועל אחד בין חרישה בין זרעיה אפילו הכי ליכא יומא כרבא יום חמה בן חרוכין ומשכיר ביותר ובט' שעות ביום יכול הפועל לחורשה ולתקנה בה הצורך ונמצא שמפסיד בעל השדה מט' שעות ולמעלה ואי בי רדו יומא כרבא שבכריבה ראשונה יש מלאכה לפועל אחד לחרוש ביומות החמה כל היום כולו אפי' הכי לא הוי חרי יומי בזרעא בלומר בין זרעיה ובין חרישה דבפחות מכ' ימים ביומות הגשמים יכול לחרוש פעם אחרת לזורעה נמצא שמפסיד בעל השדה מחצי יום ולמעלה לפי שאין פועל פועל אחד בין חרישה לזרעיה. איבעיא אימא דאיכא בי רדו יומא דזרעא ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא ודאי איכא יומא כרבא שלם ולא קא מפסיד ולא מידי דכרבא הוא דכריב זמנא חדא והדר תני זמנא אחריתא משום דבכריבה חדא לא קא הוי ארעא ניחא מחמת קשייתא דהשתא בין כריבות הללו איכא פעולה ליום אריכא ואיבעיא אימא דאיכא בי רדו יומא כרבא ודקא קשיא לך לא הוי חרי יומי בזרעיה ודאי איכא חרי יומי שלמין משום דההיא ארעא בהררי כלומר שדה קשה הוא וארץ הרים וטרשים היא ובימות החמה שהיום ארוך הוא צריך לחרוש יום אחד שבין מחמת קשיות שבה ועכשיו ביומות הגשמים חזורת לקשיותה וצריך לחרושה כדי שתהא נוחה לזורעה ובין חרישה וזרעיה צריך שני ימים מפני כי הימים קטנים הן. ל"א מוג"ה בספרים וה"ג להא. כי רדו יומא בזרעיה וה"ג ואי בי רדו יומא כברבא ואי לא הוי חרי יומא לזרעיה והכי פריש לה אם צריך יום אחד בין חרישה לזריעה ביומות הגשמים לא צריך חרי יומא לכרבא דפחות מכ' ימים יכול לכורבה פעם ראשונה כי קשה קרקע וצריך ליום אחד של חרישה וזריעה יותר מיום אחד של

ל) ל"ל נמנני הסמוך לה"ר כלה"ר דמי. כו ל"ל כשהקרקע קשה.

בית סתום. שהיה לו פתח לחצר וסתמו: **יש לו ד' אמות.** בחלוקת החצר אם נ"ל לחלוק כאילו הוא פתוח: **אינו מטמא סביביו.** אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו: **פרץ אם פציטיו.** הרי הוא כקבר וחכמים טיטמו את סביבות הקבר ד' אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ואילו הילו ולאו מלעבדייהו: **לעיר אחרת.** לדרך עיר אחרת: **ובקשו בני העיר.** שהמבואות בה לסותמן מאחריהם: **בני אותה העיר.** האחרת עליהן שכבר הוחזקו לקצר דרכן דרך אותן המבואות: **בני רה"ר מעכבין עליהן.** משום דכי דחקו בני רה"ר מסתלקי לאותן המבואות: **הני מילי.** תוך ד' אמות של (ב) רחב המבוי הסמוכות לרה"ר מעכבין מלהעמיד דלתות לשם: **כרה"ר דמו.** לענין שפך טומאה כרה"ר: **ולא היא.** שאפי' לו להעמידם לפנים מד' אמות מעכבין עליהן: **כי רדו יומא.** בית חרישת יום אחד לזה וכן לזה לא אחרוש מתרגמינן לא תרדי (דברים כב): ה"ג **כי רדו יומא מאי אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי ואי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעיא בעיא אימא דזרעא לא כאחרא דכריב ואני אי בעיא אימא דכרבא ואהדורי: אי יומא דזרעא.** בשעת הזרע הוא נוח לחרוש שכבר נחרשת בשעת (ג) הגיר: **תרי יומי כרבא לא הוי.** כלומר בשעת הגיר היאך יישכור שוורים אין בו כדי מלאכת ב' ימים ויש בו יותר מכדי מלאכת יום אחד: **ואי ביומא כרבא.** של שעת הגיר קאמרת לא הוי יומא דזרעא והיאך יישכור שוורים בשעת הזרע: **אי בעיא לך אימא יומא דזרעא.** ודקא קשיא לך תרי יומי כרבא לא הוי באחרא דכריב ותנו בשעת הגיר איכא ביומא דזרעא תרי יומי כרבא: **ואי בעיא אימא יומא כרבא.** ודקאמרת לא הוי יומא דזרעא בהדורי עסקינן שאין קשה ויש בה מעלות ומורדות ויש טורח בשעת הזרע בשעת הגיר: ליטבא אחריבא איפכא גרסינן **ואי בעיא אימא יומא דכרבא.** ודקשי' לך יומא דזרעא לא הוי באחרא דכריב ותנו בשעת הזרע אחת קודם לזריעה ואחת לאחר הזריעה לכסות הזרעי ואי בעיא אימא יומא זרעא ודקאמר תרי יומי כרבא לא הוי בהדורי עסקינן שיש טורח גדול בשעת הגיר ויומא זרעא הוי תרי יומי כרבא ולשון זה הגון: **דוולא.** אם יש לה דור שאמנו משקין שדה: **כי דלו יומא.** עד שיהא בו כדי להשקות שדה כדי פעולת יום לזה וכדי פעולת יום לזה משום שכר פועל: **פרדיפא.** כרס: **ג' קנין.** לכל אחד לפי חשבון אחיות כאחר המשכן: **אין אלו אלא דברי נביאות.** בלא טעם: **אוליפא.** כל י"ג גפנים קרי אוליפא: **דרפיק.** עודר: **ניטלה נבואה כו'.** משום דאמר ליה לעיל אין אלו אלא דברי נביאות שקרא דברי חכמים נבואה נקט לה להא מילתא: **אטו חכם לאו נביא הוא.** וכי אין חכם ראוי להיות נביא דקאמר מר ניטלה מן הנביאים ויתנה לחכמים מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים: **הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים.** אפילו חכמים מן חכמים לא ניטלה (ד) ונביאים יש להן לגב חכמה: **הדע.** אלא ניטלה מן חכמים: **אמר רב אחא.** ואם בפ' כילד מעברין (עירובין דף ס: ותס ד"ה אין): **אטו חכם לאו נביא הוא.** ות"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עה.) דקאמר משמרב בהמ"ר ניטל טעם ביאה ונתן לעוברי עבירה תקצי ליה נמי אלא קודם שנחרב לא הוה להו טעם ביאה ומעוברי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

פרץ פציטיו מטמא כל סביביו. פי' הקונטר' כל סביביו ד' אמות בקבר ואין נראה לר' שמשון כיון דמסיימי מחיצות וליכא למיחש שמא יעלה על הבית ויתהיל עליו לית לן למימר שיטמא ד' אמות סביביו כדמוכח בפ' משום מלחמה (סוטה דף מד.) גבי חצר הקבר העומד בתוכה דמטמא ה"מ חצר הקבר דמסיימי מחיצו' אבל (ה) בעלמא תפיס לכך נראה לו לפרש כגון שיש זיזין הרבה בולטין מן הבית מכל צד ויש בהן פותח עופא (ו) לכל אחד ואגלא פרץ פציטיו אף על פי שסתמו אינו מטמא תחת השאר זיזין שסתמו של מת עומד לגאת דרך פתח אבל אם פרץ פציטיו וחזר ונגאל כשאר כותל ואין כאן פתח כלל מטמא כל סביביו דכל זיז וזיז איכא לספוקי דשמא דרך תחת אותו זיז יצא מן הבית ויש ליישב פי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא דאע"ג דליכא למיחש שמא יעלה על הבית מ"מ איכא למיחש שמא יגע בכתלי דקבר מטמא במגע אפי' מן הצד כדמוכח בספרי בפרשת פרה אדומה * (ז)בקבר זה קבר סתום או אינו אלא פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח הקבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח משמע דכשהוא סתום מטמא אף בנוגע בו מן הצד: **מצר** שהחזיקו בו רבים לקלקלו. היינו כשהחזיקו גרשות אבל אם אין להחזיק שלא גרשות יש למחות בידם ולנקוט פיזרא וליתיב לדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח. ושם): **ולא** פליגי מר בי אתריה ומר בי אתריה. פי' ר"י ב"ר מרדכי דבאתריה דרבי יהודה הוה חשוב לטורח וטוב והיה חשוב לטורח בתשעה חלאי קנין (ח) אבל באתריה דתנא קמא לא היה קרקע טוב כל כך שיהיה חשוב לטורח בפחות מתשעה קנין ואף על פי שלא היה בו כדי חרישת יום רואי היה לטרוח והשתא דעי בגבל מאי שאין הקרקע טוב כל כך ואינו רואי כשיעור הסנוי במשנתינו: ה"ג ר"מ (ט) **ואי בעית אימא בכרבא וזרעא ובהדורי.** פירוש בית חרישת יום ושפיר הוי יומא דזרעא דכשיבא לזורעה חורש ונכחירתו עוד מוסך המחריסה על הקרקע וחורע וזה בהדורי: **ואי בעית אימא יומא דזרעא.** ודקאמרת לא הוי תרי יומי כרבא כריב יומא ופלגא והדר תני וכריב עד דשלים יומא:

דוולא. פי"ח אדם שמשקין אותה (י) בדלי לכל אחד אדם שדונין לה יום אחד וקשה לר"י דא"כ הוה ליה (י) למיתני בגבל מאי כדבעי בגיטין ע"כ נראה כפ"ה: **א"ר** יוסי אין אלו אלא דברי נביאות. לא לשנא קאמר אלא כלומר שאומר בלא טעם דכי האי גוונא בסוף (כ) (אלו) מומין (בכורות דף מה. ושם ד"ה עשו) גבי יתרת שאין בה ליפורן מטמא במגע ובמשא אבל לא בהאל וקאמר עשו דבריהן כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא לטמא בהאל ואי לא אבר הוא לא ליטמא כלל וכן י"ל בסוף פ' כילד מעברין (עירובין דף ס: ושם ד"ה אין): **אטו חכם לאו נביא הוא.** ות"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עה.) דקאמר משמרב בהמ"ר ניטל טעם ביאה ונתן לעוברי עבירה תקצי ליה נמי אלא קודם שנחרב לא הוה להו טעם ביאה ומעוברי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

א) בית סתום יש לו ד' אמות (קיי"ל (נעיל יא). אבר מתמלקת לפי פתחיה, לפי פתחי הבתים הפתוחין לה, אם נאו לאלק אלא בית הלאר בין בנים, שהיה לזה בית שפתוחין לו לאלר שני פתחים ולזה בית שפתוחין לו לאלר ד' פתחים, וטול לכל פתח מרגע אמות באלר נגד פתחו לאמצע רוחב פתחו והשאר מולקין בשוה, ואם נפתח אחד מהם קודם אגיקת הארר לא פיקר אלא פציטיו אלא פתח בין שני הפציטין אינו מפסיד דין פתחו בכך, פיקר אם פציטיו ואחר כך פתחו פקע שם פתח מעיקר (שבת קמו:). **בית סתום.** והמת בתוכו, אינו מטמא סביביו, פרץ את פציטיו. ותסתמו ונעשה קבר ומטמא סביביו ד' אמות, כלומר בתוכה (מד.) אם תופס ד"א לטומאה וגזירה דרבנן שמא יאהיל ולא יבין (שם). **מצר שהחזיקו בו רבים.** לעשותו להן דרך, אסור לקלקלו. ואע"פ שהוא של יחיד (לקמן כו:) שסזיהו ותקונהו להילוך והבנלים יעשו ישתקו, דולמי לרבים מחל (רשב"ם לקמן ק:). ד' אמות הסמוכות לרה"ר כרה"ר דמיין. כגון מקום פרוי הסמוך לרה"ר יהוא אחוק הרבה לד' אמות הרלאמות, רה"ר לטומאה (ע"ז כו:). אין אלו אלא דברי נביאות. כמתנבא מפי הגבורה שאינו נותן טעם לדברי (ערובין ס:) אלין לריכין לימן טעם לגבותאן לפי שנלא טעם שומעים לסם (בכורות מה:). **אציאתא.** שוחיה (רשב"ם לקמן מא:).

רבינו גרשום (המשך)

תאמר באותו יום חרישה אמרי דהיינו פעולת יום שלם בשביבא לאותה חרישה של זרעיה לא יצאא שם פעולת ב' ימים כי ביום זרעיה אינו חורש אלא ט' שעות ולא יעאר לפעולת מחרת אלא פעולת ג' שעות ונמצא פועל יושב ט' שעות דיפסיד בעה"ב שצריך לשוכרו ביום שלם שלא יראה פועל להשכיר עצמו למחצית היום. איבעית אימי' יומא דזרעא. ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא. דכריב ותנו. שחורש באותו יום שתיכף לקצירה פעמים מה שחורש בט' שעות חזור ושונה בג' שעות והוה שוה בשוה: איבעית אימא יומא כרבא. ודקא קשיא לך לא הוי תרי יומא דזרעא. לעולם איכא תרי יומי דזרעא: בהדורי. שהארץ קשה היא וארץ סלעים וטרשין היא ומה שפועל חורש ביום אחד תיכף לקצירה חוזרת ומתקשה וצריך לחרוש בה פעולת ב' ימים דזרעיה מחמת הקשיות שמתקשה אחר חרישת קצירה. ול"א. מוגה בספרים היכי דמי אי בי רדו יומי דזרעיה לא הוי תרי יומי כרבא. בהאי לישנא משמע דטפי חורש הפועל בהני ט'

עין משפט נר מצוה

קס א מי' פ"ג מהל' שכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קצד סעיף ז: קי ב מי' פ"ז מהל' גזילה ומלאה מת הל' ח סמג עשין ללא: **קיא** ג ד טוש"ע מ"מ סי' קצד סעיף ב: **קיב** ה מי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כד סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' שנו בהג"ה וסי' תיח סעיף ב: **קיג** ו ז מי' פ"ה מהל' שכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קצד סעי' ח: **קיד** ח ט מי' פ"ח מהל' שכני' הל' ד' סמג עס טוש"ע מ"מ סי' קצא סעיף ג:

מוסף רש"י

בית סתום יש לו ד' אמות. (קי"ל (נעיל יא). אבר מתמלקת לפי פתחיה, לפי פתחי הבתים הפתוחין לה, אם נאו לאלק אלא בית הלאר בין בנים, שהיה לזה בית שפתוחין לו לאלר שני פתחים ולזה בית שפתוחין לו לאלר ד' פתחים, וטול לכל פתח מרגע אמות באלר נגד פתחו לאמצע רוחב פתחו והשאר מולקין קודם אגיקת הארר לא פיקר אלא פציטיו אלא פתח בין שני הפציטין אינו מפסיד דין פתחו בכך, פיקר אם פציטיו ואחר כך פתחו פקע שם פתח מעיקר (שבת קמו:). בית סתום. והמת בתוכו, אינו מטמא סביביו, פרץ את פציטיו. ותסתמו ונעשה קבר ומטמא סביביו ד' אמות, כלומר בתוכה (מד.) אם תופס ד"א לטומאה וגזירה דרבנן שמא יאהיל ולא יבין (שם). מצר שהחזיקו בו רבים. לעשותו להן דרך, אסור לקלקלו. ואע"פ שהוא של יחיד (לקמן כו:) שסזיהו ותקונהו להילוך והבנלים יעשו ישתקו, דולמי לרבים מחל (רשב"ם לקמן ק:). ד' אמות הסמוכות לרה"ר כרה"ר דמיין. כגון מקום פרוי הסמוך לרה"ר יהוא אחוק הרבה לד' אמות הרלאמות, רה"ר לטומאה (ע"ז כו:). אין אלו אלא דברי נביאות. כמתנבא מפי הגבורה שאינו נותן טעם לדברי (ערובין ס:) אלין לריכין לימן טעם לגבותאן לפי שנלא טעם שומעים לסם (בכורות מה:). אציאתא. שוחיה (רשב"ם לקמן מא:).

כל המריעין לו **לא** במהרה מטיבין לו. ובשילהי מרובה (נ"ק דף פ: ופס ד"ה נעוגה) דקאמר רב אחא גופיה לעולם אין מטיחין לו איכא למימר דמתחל' אמר לא במהרה מטיחין שהיה מלפס שיחזירוהו לגדולתו וכשראה שלא החזירוהו שוב אמר לעולם אין מטיחין לו: **חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מצרא.** כדנפקא לן בית נוחלין (לקמן דף קכד.) מדכתיב פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט: **אמיצרא** דבי נשי. אית דגרס בתר הכי אמרי אחמיותא ת"ל כי נשיה היינו חמיו ולא היו לחמיו בנים כי אם בנות ואית דגרס אמרי אחי ת"ל כי נשיה היינו אחיו (ועי' תוס' שבת כג: ד"ה דבי נשא): **כגון** זה כופין על מדת סדום. תימה לר"י לרבה אמאי איצטריך קרא בנכור דיהבינן ליה אחד מצרא ואומר ר"י לפי שלא נתן לו (ב) כח הכתוב אלא כב' אחיו ואילו היו שני אחיו רוצים להשתתף לא כפינן לשלישי לתת להם חלק ביחד ועוד דבכור מתנה קרייה רחמנא כדאמר בית נוחלין (שם) דכתיב לתת לו פי שנים ואין לכוף את הנותן ולאחיי נמי אי לאו דקרייה רחמנא בכור ה"א יקוס על שם אחיו כאילו הוא ואחיו קיימין וריש"ל מפרש דהא דאמר רבה כופין לא מדין תורה קאמר דבדין היה יכול למחות שכנגדו דאיכא קפידא ברוחות דאמר בכמה דוכתין ועוד הא דכופין על מדת סדום בזה נהנה וזה לא חסר היינו בשכבר דר בחצר חבירו שאינו מעלה לו שכר (ג) אבל הא פשיטא שיכול למחות בו שלא יכנס לדור בביתו אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דהוה זה (ד) נהנה וזה לא חסר אלא מתקנת חכמים קאמר הכא דכופין והשתא אין להקשות כלל אמאי איצטריך קרא בנכור:

מעלינן ליה בנכסי דבר מריון. פירש הקונטרס בשדה הנעבד (ה) שיכולים לומר שפעמים מתברכת משאר שדות ובתרתי ארעתא אתרי נגרי לא שייך למימר מעלינן כיון שצריך להשקות ואין מתברכת זו יותר מזו ואין נראה דגם אותם שצריך להשקות מתברכת אחת מהם פעמים יותר שאחת נוקה בשדפון ואחת אינה נוקה ופר"ת מעלינן בנכסי דבר מריון לא שייך למימר זכות שיש לנו בשדה זו אם לא בדמים יקרים כמו בני מריון שהיו עשירים ולא היו מוכרים קרקעותיהם אלא בדמים יקרים ותרתי ארעתא אתרי נגרי לא קאי אעובדא דהכא דגרת אלא מילתא באנפי נפשיה כלומר שתי שדות שיש לכל אחד נגר ורוצה האחד שלם כדי שיהא לכל אחד חלק אחד מארעא וכן יש לפרש תרתי ארעתא אחד נגרא שהנגר מפסיק בין שתי השדות ואם יחלקו כל שדה לשתים לא יהיה חלקו אחד מארעא והשתא בהני לא שייך למימר מעלינן בנכסי דבי בר מריון דאמטו אם האחד רצה לחלוק לעשרים נאמר

משמיה דרבי עקיבא כוותיה. ולישא למימר בני חד מזלא הינהו שהרי ר"ע חכם ממנו הרבה: **ולאו טעמא קאמר.** במילתיה וכיון דאמר טעמא אין זה כסומא שמטוון לירד בתרוייהו במקרה בעלמא אלא שבדבר הלב היא הנאה לו בנבואה וזה כה להסכים להלכה למשה מסיני: **בריסתקא.** שוק רשות הרבים: **דמליך.** השתא במתא מחסיא שעתיד להיות רלא היסיבה עכשיו: **עכיומי תחיס.** כשחותם באיגרת חותם שמו טביומי: **קיימא לי שעתא.** מזל: **שדרו זוגא דרבנן לגביה.** דמר בר רב אשי: **לאימלוכי ביה.** ליטול עצה ורשות להמליך את רב אחא: **פתח ואמר.** דרשה ועשה רשם היסיבה: **כל המריעין לו כו'.** כלומר הואיל ונדחה השעה לא ימליכוני עוד: **אין נגוב.** כשהוא תלוי בלא כרס מלאה: **יגכב.** כמה לגבות שאינו מסכים לדעת שלמה: **יגוכב כתולות.** לא אטוש כבתולות עושה נגוב וחלול: **פשיטא חלק בכור וחלק פשוט.** שני חלקין שהבכור נוטל אחד משום בכורה ואחד משום פשיטות יהבינן ליה אחד מארעא זו אלא זו שהרי שניהן חלקן הן והרי הן כחלק אחד: **יכס מאי.** המייכס את אחת אחיו דקס תתתיו לנחלה ונוטל שני חלקים מאי מי מלו אמרי ליה הואיל ומכח אחרינא קאתי לא יהבי להו (ו) ניהליה אחד מארעא זו אלא זו אי לאו מעליתא גבן בדמי: **הבכור אשר יולד.** ביכס קמשתעי דמלוה בגדול ליכס אשר יולד פרטו לחיילותיו והכי מדקרא קרא יכמה יבא עליה וגו' והיה הבכור אזה מן היבמין יבא עליה הבכור אשר יולד וכגון שהיבמה בת וולדות היא פרטו לחיילותיו: **דזכו ארעא אמארא דבי נשא.** קנה קרקע אלא שדה אחיו: **כי מעא למיפלג.** עם אחיו בנכסי אביו: **על מדת סדום.** זה נהנה וזה לא חסר: **אמרו אחי מעלינן ליה עילואי.** לנו היא משובחת בקרקעותיו של בר מריון שהיו מעולות ומתברכת הא דרב יוסף בשדה (ח) בעל שיכולין לומר פעמים שזו מתברכת משאר השדות: **תרי ארעתא אתרי נגרי.** אם בית השלחין היא ויש לשני אחין לחלוק שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקות ממנו וזה קנה שדה אלא (ט) האחד מהן ורוצה שיתן אחיו זו הממוכה לשלו: **כגון זו כופין.** דהא לקרקע השניה גם היא יש לה יאור להשקות ממנו: **האי מדויל והאי לא מדויל.** דרך היאורים ליכנס בשנהר (י) שם נמשכין ממנו תתמעטו לפעמים שזה יבש וזה אינו יבש ואומר לו טול חלקך בשתיהם אלא מדת סדום היא לו תן לנו עילוי בדמי: **תרתי.** ארעתא יש להם לחלוק על חד נגרא ואחד מהן קנה קרקעו אלא אחת: **כופין על מדת סדום.** דכיון דאחד נגרא אינהו שתיהן שוות: **ניחא לי לאפושי אריסי.** עוד לי שיהא לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן (י) ואחת לי באמצע כדי שתרבה לך אריסין ותהא שדה שלי משתמרת יפה:

חד

שיתלקו משום מעלינן ולשון מעלינן נמי אינו מתיישב לפ"ה:

חד

משמיה דר' עקיבא בר יוסף כוותיה אמר רב אשי ומאי קושיא דלמא להא מילתא בר מזליה הוא אלא אמר רב אשי תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה (ו) ודלמא כסומא בארובה ולאו טעם (ז) יהיב א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות לשוטים מאי היא כי הא דמר בר רב אשי דהוה קאי ברסתקא דמחוזא שמעיה להההוא שוטה דקאמר ריש מתיבתא דמליך (ח) במתא מחסיא טביומי חתים אמר מאן חתים טביומי ברבנן אנא שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא קם אתא אדאתא אימנו רבנן לאותביה לרב אחא מדפתי בריש כיון דשמעי דאתא (ט) שדור זוגא דרבנן לגביה לאימלוכי ביה (י) עכביה הדר שדור זוגא דרבנן אחרינא עכביה גביה עד דמלו בי עשרה כיון דמלו בי עשרה פתח הוא ותנא ודרש לפי שאין פותחין בכלה פחות מעשרה קרי רב אחא אנפשיה (כ) כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו וכל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו תנוקת מאי היא כי הא דבת רב חסדא הוה יתבה בכנפיה דאבוה הוו יתבי קמיה רבא ורמי בר חמא אמר לה מאן מינייהו בעית אמרה ליה תרוייהו אמר רבא ואנא בתרא (ד) א"ר אבדימי דמן חיפה קודם (ל) שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד שנאמר [1]איש נבוב ילבב וכתיב [2]נבוב לוחות ומתרגמינן חליל לוחין אמר רב הונא בריה דרב יהושע הרגיל ביין אפי' לבו אטום בבתולות יין מפקחו שנאמר [3]ותירוש ינובב בתולות: אמר רב הונא ברי' דרב יהושע [4]פשיטא חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה (מ) אחד מצרא יבם מאי אמר אביי היא היא מ"ט בכור קרייה רחמנא רבא אמר [5]אמר קרא [6]והיה הבכור הוייתו בבכור ואין חלוקתו כבכור ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי (נ) נשיה כי קא פלגו א"ל פליגו לי אמצראי (ס) אמר רבה [7]כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף [8]אמרי ליה אחי [9]מעלינן ליה עלויא כי נכסי דבי בר מריון והלכתא כרב יוסף תרי ארעתא אתרי נגרי אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף זמנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף תרתי (פ) אחד נגרא א"ר יוסף [10]כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי מצי אמר בעינא דאפיש אריסי והלכתא כרב יוסף אפושי (נ) לאו מילתא היא חד

לי לאפושי אריסי. עוד לי שיהא לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן (י) ואחת לי באמצע כדי שתרבה לך אריסין ותהא שדה שלי משתמרת יפה:

חד

שנוטל שדה סמוך ליה מעלינן ליה האי ארעא וחשבי' ליה כויקר כנכסי דבי בר מריון דהוי ליה מקרקע מעולין והוי אמיד ולא מזבן ארעתיה כי אם בדמים יקרים הכי נמי מעלי לן האי גברא דמים אי יהבינן ליה בסמוך לו ואי לא לא יהבי' ליה אמצרא דידיה ואמאי כופין. והלכתא כרב יוסף דמצי מעלי לי' ביוקר. תרי אחי או תרי שותפי דהוי להו לחלוק תרי ארעתא דקיימן חדא אהאי נגרא וחדא אהאי נגרא דלכל אחת יש לה נגר שלה וזה אמת המים שמסקין אותה ממנו וזכן חד מהני אחי או שותפי חד ארעא אחריתא סמוך לאחת מאלו ואמר האי דזבן הואיל דהני תרי ארעתא דאית לן לחלוק שוין הן במדה ולכל חדא יש לה נגר הב לי אותה שדה שסמוכה לאותה שקיבתי אמר (רבא) [רבה] כגון זה ודאי כופין דלא מצי לעכב עליו. מתקיף לה רב יוסף אמאי כופין הא מצי טעין אידך לא בעינא אלא נחלוק לי שדה וכל נגר לשנים דשמא זימנין דהאי נגרא מדויל והאי יבש מסתפינא דלמא יבשא נגרא שלי ונגרא דמיצרך לא יבשה ומצית את להשקות שדך ואנא לא מצינא ומפסדנא הלכך בעינא למפלג תרוייהו או עלה לי דמים וכי האי גוונא מצי מעכב ליה. תרי ארעתא אחד נגרא שהיו שניהן מסתפקות מנגר אחד וקנה אחד מהן קרקע חד סמוך לאחת משדות אלו ואחד ליה לחבירו הב לי אמצראי דהשתא ליכא למימר דהאי מדויל והאי לא מדויל דתרוייהו סמיכי אחד נגר. אמר רב יוסף בהאי מודינא דכופין ירהיב ליה. אמר ליה אביי אמאי כופין והא מצי למימר ליה אידך ניחא לי לאפושי אריסי כלומר אם היה שדהו שקנה בצד אחד סמוך למיצר ואמר הבו לי אמיצראי יכול לומר לו הלה איני רוצה שתקח חלקך כי אם מצדי האחר כדי שתהא שדה שלי אמצעית ותשים אריס אחד מצד אחד על אותה שדה שקנית ואריס אחד על חלקך המגיעך מצד אחר ומהן משתמרת לך שדה שלי שהיא אמצעית וכי האי גונא מצי לעכבי ואפי' הכי דאיכא למימר הכי הלכתא כוותיה דרב יוסף. ל"א. אמאי כופין הא יכול למימר אנא בעינא הכי למפלג דמההיא ארעא וחצי נגרא דאמיצרך שקול פלגא ואנא אשקול פלגא כי היכי

(ה) חולי ל"ל נ' קנין ולא ד' מ' ה'. (ו) נרלה דל"ל אם מכר לו בנבל מנת כנרס וכו'. (ז) נרלה דל"ל אלא אמר רבא מדע וכו' ומתאמרה משמיה דר"ע בר יוסף דכוותיה דהכי איכא למימר וכו'.

עין משפט נר מצוה

קטו א ב מי' פ"ל מהל' שכנים ה"כ סמג עשין סב טוש"ע מ"מ מ' קנד סעיף ב': קטז ג ד ה מי' שם הל"מ טוש"ע שם ס"ח:

מוסף רש"י

יהבינן ליה אחד מצרא. שני אלקוס יטול במקוס אחד כחלק שטוט שהוא חלק אחד וטולו במקוס אחד, ונפקא מינה דכל מקוס שנפל לו הגולל לחלק שטוט, יטול שם גלא גולל חלק כפולה, ואם הם שני אחין ונפלו שדות לא יפילו אלא גורלות, שנים לנכסי ואחד לפשוט, שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה אחמעאי לא חכה בו, ואם כן בטל הנכסי בשני מקומות, אלא שני גורלות יפילו ויעילום על שני שדות המיוחדות ואחה שיעלה לנכסי יקח ויטול גם האחמעאי אחלקו עמו (רשב"ם לקמן קכד.). **מדת סדום.** שלי שלי (ערובין ס.) לא היו עושין טובה בחנוות קב: אין מהנה לחבירו אע"פ שאין חסר בכך כלום (רשב"ם לקמן נט.) כתתן (אבות פ"ב מ"י) האומר שלי שלי אלך אלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום (לקמן קנח.).

רבינו גרשום

ברבא לפי שכשחורשין את הקרקע מתחלה מחמת שהיא רשה צריכה יותר מיום אחד כברבא אינה צריכה שני ימים שלמין ונמצא שמפסיד בעל השדה מט' שעות ולמעלה אי רדו יומא בין חרישה ונזריעה בפחות סגיא ומשתכח דקא הפסיד. איבעית אימא כי דדו יומא כרבא ודקשיא לך לא הדי יומא ודעא דפחות מיום סגיא הא לא קשיא דכרבי יחני מנא אחריתי דבין ב' כריבות דרך (ב' ימים שלמין) [ויום א' שלם] ואיבעית אימא כי דדו יומא ודעא ודקשיא לך הא הוי תרי יומי כרבא הא דיבלו אחריו מרבי: דוולא כלומר אם יש להם לחלוק שדה בור שצריך להשקותו בכל שעה מאריתא דדלאי כלומר בכמה יש בה באותה שדה דין חלוקה. אמר (רב יוסף) [רב נחמן] כי דאלו יומא אם יש באותה חלוקה שדה שיעור שהפועל יש לו מלאכה כל היום לדלות מן המים ולהשקותו לכל חלק וחלק וחלוקו ואם לא יחלוקו עלא יעצא אדם שישכור לו לאחי היום ונמצא שמפסיד: פרדיסא. שדה גפנים: מנת בכרם. חלק: אין אלו אלא דברי נביאי. כלומר דבר זה שאתה אומר ג' קבין לכל אחד ולא אמרת טעמא מאי ג' קבין אי מ' מה' או מה' כלומר משום הכי מיחדי כנביאות דלית בה טעמא. ל"א דברי נביאות כלומר דברים הללו עיקר כנביאות. אם מכר לו כ' בעל מנת בכרם כמה צריך למכור לו הואיל שהכרמים ביול. חלת אציאתה. כלומר ג' שורות שבכל אחת י"ג גפנים כדי שיעור שפועל יכול לחפור תחתיהן ביום אחד: ונינאנה לחכמים. מכלל דנביא מעיקרא לאו חכם ואטו חכם לא נביא הוא כלומר מי היה נביא כי אם חכם: ונביא לבב חכמה. כלומר לנביא יש לו לב החכם דעדיף מינה: מדע

החכם עדיף מנביא. משום גברא רבא מלתא. כלומר שאומר חכם הלכה מדעתו על ברייה רעל עיקרה כמפי השמועה ואותה הלכה נאמרה משמיה דגברא רבה כוותיה ששמעה מפי השמועה דהא נביא לא מצי למימר נבואה כי אם מפי הגבורה וזה אומרה מדעתו אלמא דעדיף הוא: מאי קושייה. מאי דאייה דמיתיתי דילמא תרוייהו הני גברי דרבריא בני חדא מזלא נינהו משום הכי אמר האי בגבר האי. אע"ג דלא שמעא ליה ולאו נביאות הוא: (ז) אלא דלא. תדע דהכי איכא למימר דנביאות הוא וליכא למימר דחד מזלא הוא שהרי ר' עקיבא דקים לן דלא הוה מעולם גברא כוותיה ואפ"ה כי אתי חד חנא ואמר מנפשיה כוותיה אע"ג דלאו בני חד מזלא נינהו דלית דהוי ליה מזלא בתורה ובעושר כוותיה דר' עקיבא: ודלמא כסומא בארובה. ולא משום דהוה עדיף ומשני לאו טעמא קאמר שמביא אסתלא לדברי הריאה. ומדקאמר טעמא ודאי מריב חכמתו קאמר ולא כסומא בארובה: ברסתקא. בגישרא דעברי בה [בנין] השוק. למ"ה: דמליך. דליעבדי מיניה ראש ישיבה: הכי שמיה בשטר: טביומי. והכי מיקרי שמיה ושמיה דרב אשי טביומי והאי דקרי ליה רב אשי משום שם לווי: בבלה. קרי לה לההוא מסכתא דדריש ריש מתיבתא: כל המטיבין לו. הואיל והוטב לרב אשי דפתח בראש ישיבה לא במהרה מריעין לו שלא יסלקוהו רב אחא אינו יכול להריע לו: בכנפיה. בחיקו: כמה לבבות. שאין לבו מושב עליו: איש נבוב. חלול הוא שלא אכל: יולבב. כמה לבבות: אפי' לבו אטום כבתולה. זו שאינה בעולה ואטומה היא מתוכה: [פשיטא] אם בכור ופשוט כאי לחלוק בשדות אביהם והבכור נוטל פי שנים ואמר [הבכור] אני נוטל חלק בבכור: סמוך לחלק פשוט בחד מיצר אין יכול עליו ולומר שקול חלק פשוט בהאי גיסא חלק בכור לאידך גיסא ואינו יכול לעלות עילוי דמים אם יניחו ליטול שניהם במיצר אחד דדינו ליטול ירושתו במקום אחד: יבם מאי. יבם שמת אחיו בחיי אביהן ויימם זה את אשתו ושוב מת אביהן דשקיל האי יבם ירושת אחיו שני חלקים אחד חלק אחיו שמת וחלק של עצמו. מי יהבי' ליה אחד מיצרא הנהו ב' חלקים אי לא. מי אמרינן דיניה הוא דשקל ל' שנים ויהבי'

(ח) נמה כ:]. (ט) [ל"ל שדור], (י) ב"ק פ:, (כ) ד) ס"ל שאכל כי' ושתה כו'. (ל) [נקמן קכד.]. (מ) [פי' סתוך לשדה של חמיו ולא היה לחמיו בנים כי אם בנות. עיין תוס' חולין דהכלל ד"ה אמיצרא]. (נ) [לקמן נט. קסח. עיין מס. כתובות קב.]. (ס) [ל"ל סחסם]. (פ) ל"ל לא נהנה רש"ש.

תורה אור השלם

1 ואיש נבוב ילבב ועיר פרא אדם יולד: איוב יא יב
2 נבוב לחת תעשה אתו כאשר הראה אתך בהר כן יעשו: שמות כה ח
3 כי מה טובו ומה יפיו דגן בחורים ותירוש ינובב בתולות: זכריה ט יז
4 והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל: דברים כה ו

גליון הש"ם

גמרא מעלי' ליה עלויא. עיין פ"ו מסנה מ' דדמאי בפירוש הרמב"ם: תוס' ד"ה כגון בו' אבל הא פשיטא שיכול למחות בו. עיין לקמן דף לט ע"ב בהסב"ם ד"ה אמאי שלו לא הניעו:

הגהות הב"ח

(א) נב' ולאו טעם קאמר ת"ל יומן: (ב) שם דמליך השתא בתמא מחסיא: (ג) שם לאימלוכי ביה בעכביהו הדר שדור וכו' בעכביהו נגיה עד: (ד) שם ומאמ בתרא וכן הוה מ"ר מדעתיה: (ה) שם מרתי ארעתא אחד נגרא: (ו) שם אפושי אריסי לאו מילתא היא: (ז) רש"י ד"ה יבם יבמי לא יהבי להו ניהלך אחד וכו' מעליתא גבן בדמי: (ח) ד"ה אמרו וכו' בשדה בית הבעל: (ע) ד"ה תרי וכו' אלא אחת מהן ורוצה שיתן אחיו לו: (י) ד"ה ניחא ומת תרתי מכאן וכו' אחת לא חסר אחרונה בגדול הלכך דינה בכבור ואחד מיצר יהבינן ליה. הייתה בכבור ליטול כ' חלקים ולא חלוקתו בכבור ליטול שניהן במיצר אחד: אמצרא דבי נשא. סמוך לשדה אחד של חמיו ולא היו לו לחמיו בנים כי אם בנות ומת חמיו והניח קרקעותיו לבנותיו אמר האי דבו לאשתי חלקה סמוך לאותה שדה שקניתי אמר רבא דאי יהבינן ליה סמוך למיצרים יכנון זה מי מעכב אינש כופין על מדת סדום שלא יעשה מדת סדום שהיו מקפדין ואו' שלי שלי ושלך שלך. כך אלו כופין אותם שלא יעכבו ליתן לה חלקה אצל שדה בעלה שזה נהנה וזה לא חסר: מתקיף לה רב יוסף והא מצי למימר אחותה הואיל ויש לו הנאה

מסורת הש"ס

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. שדה של שני אחים שיש נהר על פני מזרח ונגר על פני לפונה: **פלגי ליה בקרנא זול.** לפי שהנהר טוב מן הנגר והסמוך למים טוב מן הרחוק ואם תחלקנה מן הלפון (ב) נמצא (מן) כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא נגר בלפונו ופעמים שהוא יבש ואם תחלקנה מן המזרח למערב יהיה לאחד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני לפונו ולשני אין לו אלא נהר במזרחו לפיכך יחלקום לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכאשר ירחק מזה ירחק מזה כזה:

מזרח נהר

מערב

אין דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה קנה לך חלקי או מי חקוק דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשי בשותפותך: **ליה דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: **עבד או בהמה טמאה.** שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריאה מילתא להיות שותפין בה: **וחזרו בים הלל להורות כו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מצי עבד למימר ליה אקון בדמים ואתן לך בחלקך: ה"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות (ג) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמים לבן חורין שאין עבד עברי ממכר אלא לשש:

קח

אין דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה קנה לך חלקי או מי אקון דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשי בשותפותך: **ליה דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: **עבד או בהמה טמאה.** שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריאה מילתא להיות שותפין בה: **וחזרו בים הלל להורות כו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מצי עבד למימר ליה אקון בדמים ואתן לך בחלקך: ה"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות עצמו ולצאת לחרות אבל העבד אינו יכול לומר לרבו קנה חלקי שאין דמים:

(א) גמ' לשנא דאמר יהודה אלא מפני תיקון העולם כופין את בני: (ב) רש"י ד"ה פלגי לה בקרנא וכו' מן הלפון לדרום נמצא כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא חצי נגר וכו' למערב יהיה לאחד חצי הנהר וכו' ולשני אין לו אלא חצי נהר במזרחו: (ג) ד"ה ה"ג וכו' העבד יכול לקנות עצמו ולילא לחרות אבל העבד אינו יכול לומר לרבו קנה חלקי שאין דמים: (ד) תוס' ד"ה אינ וכו' ע"י עילוי דמים בדבר שאין בה דין חלוקה: (ה) ד"ה ושאי וכו' אוי"ר דלא כופין: (ו) ד"ה שנאמר וכו' לא תהו בראה משום שמשמע מלוה רבה: (ז) ד"ה כופין וכו' ועוד אפילו מפקדא אפרו ורבו אפשר לה לאחר: (ח) **באי"ד** ולא"ד נמי דאמר אין לו בנים ואשה רבו: (ט) **באי"ד** בלא אשת איש מכל מקום ישאנה בלא קידושין וכו' מותר בשפחה לא הוה כפין: (י) **באי"ד** בפני עצמו הוא ומעטפס:

תורה אור השלם

1 כי כה אמר יי בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני יי ואין עוד: ישעיהו מה יח

גליון הש"ס

גמ"א דינא דגוד. לשון מיסה כמו משכו וקחו (שמות יב) דמתרגמי' נגודו עין תוס' נדה דף לו ע"ב ד"ה גדייה:

הגהות הב"ח

(ב) גמ' לשנא דאמר יהודה אלא מפני תיקון העולם כופין את בני: (ג) תוס' ד"ה אינ וכו' ע"י עילוי דמים בדבר שאין בה דין חלוקה: (ד) ד"ה ושאי וכו' אוי"ר דלא כופין: (ו) ד"ה שנאמר וכו' לא תהו בראה משום שמשמע מלוה רבה: (ז) ד"ה כופין וכו' ועוד אפילו מפקדא אפרו ורבו אפשר לה לאחר: (ח) **באי"ד** ולא"ד נמי דאמר: אין לו בנים ואשה רבו: (ט) **באי"ד** בלא אשת איש מכל מקום ישאנה בלא קידושין וכו' מותר בשפחה לא הוה כפין: (י) **באי"ד** בפני עצמו הוא ומעטפס:

רבינו גרשום

דליהנו נפשיי אריסין מיכן ומיכן רשמרו זה את זה ואמאי כופין. למ"ה. שנים שיש להם שדה אחת לחלוק ולצד מזרח של שדה היה מושך נהר ולצד דרום של שדה יש שם נגר משוך לאורך השדה שמשקין ממנו השדה ומצד צפון ומערב של שדה יכישה והשתא אין יכולין לחלוק בשום ענין שלא יהא חלק אחד יפה מחבירו אלא א"כ צריכין לחלוק בקרנא זול כענין אותו ציור בד' חלקים דמכל רוח יעשו כ' חלקין מן הנהר ב' ומן הנגר ב' ומן היבשה ב' ב' ויחלקו כי האי גונא כי היכי דלימטי לכל חד וחד שוה לחבירו מן הנהר ומן הנגר ומן צדי היבשה משום דנהר יפה מנגר ונגר יפה מיבשה ובחילוק ענין זה יחלוקו בקו השוה שלא יהא חלקו של אחד יפה משל חבירו ואין אחד מהם נוטל ב' חלקים בסמוך לו אלא כענין זה. (הנהר המושך מצד מזרח):

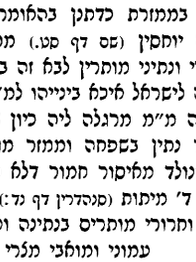

פ"סקא אין חולקין את הטרקלין. פלטורין אא"כ יש בו כדי לזה וכדי לזה דהיינו י' על י' לזה וכן לזה דהיינו שיעור טרקלין. מרדן הוא מגדל. ולא את הטלית אלא אם כן יכולין שניהן להתכסות בו זה בפני עצמו בטליתו. ולא את המרחץ עד שיכולין לרחוץ כל אחד בחלקו המגיעו זה הכלל כל בתחלה חולקין. ואם לאו אין חולקין אלא מעלין זה לזה בדמים שיקנה אחד מהן חלק חבירו בדמים. ואי ליכא שיעור חלוקה

מזרח

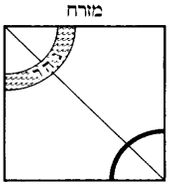

מערב

פירוש חולקין אותה באלכסון מקרן מזרחית לפונית לקרן מערבית דרומית ויהיה לכל אחד לד אחד ניגרא ואחד לד נהרא וכל היכא דמשיך נהרא או ניגרא קרוי חד גיסא: **אית** דינא דגוד או אגוד. גרלה לר"י דאפילו בדמים יקריס הרבה יותר משויין יכול לומר לו אי גוד או אגוד ואין גרלה לריצב"ח (ג) דלא"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמים (ד) בחלר שאין בה דין חלוקה: **בכור** ופשוט שהניח להן כו'. ותימה דאמאי נקט בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט ואומר ר"ת דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד אבל בכור ופשוט קשיא ליה אם יעבוד לבכור ב' ימים הרי נטל הבכור יותר מפי שנים שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמשתכרים בה הרבה שיש שם סחורה בזול ופשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל לילך שם והבכור שיש לו ב' ימים יכול לילך שם ומשתכר יותר הרבה מפשוט ומשני דמ"מ כך חולקין ור"י מפרש דלהכי נקט בכור ופשוט משום דאמר במי שהיה נשוי (כתובות דף לג:) דשור לחריסה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה דאתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אבל גבי בכור ופשוט אלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** ואע"ג דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף סב. ושם ד"ה הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה והכא נמי אם יש שפחה לא קיים כיון שהולד מתייחס אחריה ואפי' שבא לא קיים כדמשמע התם דשבא חלוי בפריה ורביה מ"מ אור"י (ה) לא כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה אם היה יכול לקיים אפי' שבא כל דהו כיון שהוא אנוס: **שנאמר** לא תהו בראה וגו'. הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו אור"י בר מרדכי משום דלשבא יליה שייך אפי' בלד עבדות וחליה שפחה וחליה בת חורין) דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבא דשמא אפילו דאתעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא דפרו ורבו משום דפטור הוא מאותה מצוה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב בה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המצות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מצוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ג דמגילה (דף כז.) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה דאמר מר גדול מ"ת שמביא לידי מעשה ליש אשה אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבא יליה: **כופין את** רבו. ומ"ת אמאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וילחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערלה קא עקר לגאו ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה ליגשא לו דלגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ו) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שמתעבד אחר תמיד אל בין הערבים אלא קטרת וגרות ופסח ומחוסר כפורים דעבדי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דשלמה אלמא קעבר כהן אעשה דשלמה כדי שיקריב מחוסר כפורים מצות פסח (ז) ומ"ת אמאי כופין ויימכור עצמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) מוכר את עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאתי' אין לו בנים (ח) רבו מוסר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי נהנה אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף סט. ושם) הא בבית שני נהג יובל כדפי' ר"ת בהשולה (גיטין דף לו. ד"ה בזמן) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה דאסור למכור עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אחן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' ומ"ת ויש"ל חליה שפחה וחליה בת חורין ונהי דאינו יכול לקדשה דאתי לד עבדות ומשתמש בלד אשת איש (ט) יש"ל שפחה כלא קדושין כדאמר ליש"ל שפחה כו' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין מופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בלד מיכות ולא דמי לפרדה דאמר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט. ושם) דמרבינען עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בלד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דחריסה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה ומ"ת ממזרת דלד עבדות מותר בממזרת כדאמר בקדושין (דף סט.) יכולין ממזרין ליטהר כילד ממזר ושאשה שפחה ובלד חירות נמי מותר כדאמר בפרק עשרה יוחסין (שם דף סט.) ממזרים וחרוריים מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל ומ"ת ושאשה נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה כדאמר בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא ביינייהו למ"ד מפני שמרגילה הא [היא] מרגלה ליה פי' שיכול להכשיר זרעו ע"י בנו שישא שפחה) וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון שיכול להכשיר לאפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת או נתינה ומ"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפקולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ש משום דממזר קדש ועומד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולא יהיה קדש דאין להמירו בקדישות אלא בתותן שהוא בת ממנו ומקדישות דזכור ובהמה לא בת ומ"ש דגירי ותרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו חייבי לאוין ואור"י דתניי דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מלרי ואדומי דמותרין בקהל גרים דלא איקרי קהל אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא יצאה מיינייהו:

חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא פלגין לה בקרנא זול: ולא את הטרקלין כו': אין בהן כדי לזה וכדי לזה מהו רב יהודה אמר [2]אית [3]דינא דגוד או אגוד רב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד בכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד ובהמה טמאה כיצד עושין א"ל שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים מיתיבי [6]מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים [7]תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר [1]לא תהו בראה לשבת יצרה אלא (6) [8]כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותבין שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא ת"ש [9]השני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני

יותר הרבה מפשוט ומשני דמ"מ כך חולקין ור"י מפרש דלהכי נקט בכור ופשוט משום דאמר במי שהיה נשוי (כתובות דף לג:) דשור לחריסה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה דאתם הוי השכר לאמצע משום דלא גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** ואע"ג דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף סב. ושם ד"ה הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה והכא נמי אם יש שפחה לא קיים כיון שהולד מתייחס אחריה ואפי' שבא לא קיים כדמשמע התם דשבא חלוי בפריה ורביה מ"מ אור"י (ה) לא כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה אם היה יכול לקיים אפי' שבא כל דהו כיון שהוא אנוס: **שנאמר** לא תהו בראה וגו'. הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו אור"י בר מרדכי משום דלשבא יליה שייך אפי' בלד עבדות וחליה שפחה וחליה בת חורין) דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבא דשמא אפילו דאתעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא דפרו ורבו משום דפטור הוא מאותה מצוה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב בה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המצות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מצוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ג דמגילה (דף כז.) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה דאמר מר גדול מ"ת שמביא לידי מעשה ליש אשה אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבא יליה: **כופין את** רבו. ומ"ת אמאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וילחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערלה קא עקר לגאו ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה ליגשא לו דלגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ו) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שמתעבד אחר תמיד אל בין הערבים אלא קטרת וגרות ופסח ומחוסר כפורים דעבדי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דשלמה אלמא קעבר כהן אעשה דשלמה כדי שיקריב מחוסר כפורים מצות פסח (ז) ומ"ת אמאי כופין ויימכור עצמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) מוכר את עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאתי' אין לו בנים (ח) רבו מוסר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי נהנה אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף סט. ושם) הא בבית שני נהג יובל כדפי' ר"ת בהשולה (גיטין דף לו. ד"ה בזמן) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה דאסור למכור עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אחן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' ומ"ת ויש"ל חליה שפחה וחליה בת חורין ונהי דאינו יכול לקדשה דאתי לד עבדות ומשתמש בלד אשת איש (ט) יש"ל שפחה כלא קדושין כדאמר ליש"ל שפחה כו' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין מופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בלד מיכות ולא דמי לפרדה דאמר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט. ושם) דמרבינען עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בלד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דחריסה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה ומ"ת ממזרת דלד עבדות מותר בממזרת כדאמר בקדושין (דף סט.) יכולין ממזרין ליטהר כילד ממזר ושאשה שפחה ובלד חירות נמי מותר כדאמר בפרק עשרה יוחסין (שם דף סט.) ממזרים וחרוריים מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל ומ"ת ושאשה נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה כדאמר בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא ביינייהו למ"ד מפני שמרגילה הא [היא] מרגלה ליה פי' שיכול להכשיר זרעו ע"י בנו שישא שפחה) וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון שיכול להכשיר לאפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת או נתינה ומ"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפקולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ש משום דממזר קדש ועומד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולא יהיה קדש דאין להמירו בקדישות אלא בתותן שהוא בת ממנו ומקדישות דזכור ובהמה לא בת ומ"ש דגירי ותרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו חייבי לאוין ואור"י דתניי דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מלרי ואדומי דמותרין בקהל גרים דלא איקרי קהל אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא יצאה מיינייהו:

מוסף רש"י

מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון שהיו ג' אחין או ב' שותפין ושחרר אחד את חלקו (גיטין מא:). **תקנתם את רבו.** שאינו מספיק כלום מן הלאו לו (פסחים פח:). **ואת עצמו לא תקנתם.** מה תהא עליו (שם): כל תקנת רבו כאן היא, אבל תקנת העבד אין כאן, אם נתקן במספק שמתנן לא נתקן בפריה ורביה (תוגיגה ב:). **לישא שפחה אינו יכול.** מפני לד המיכות שבו (שם): דמתיב (דברים כג) לא יהיה קדש, לא יסב אותה אמה (פסחים פח:). **לישא בת חורין אינו יכול.** מפני לד עבדות שבו (תוגיגה ב:). **לא תהו בראה לשבת יצרה.** לא נברא הקב"ה את האדם לשיות בלא יושב, אלא לשבת יצרה (שם): יולד האדם לא על מנת להיות ריקניות ברא אותה, כי אם לשבת, להיות בת יושב ילדה (גיטין מא:).

רבינו גרשום (המשך)

מאי. רב יהודה אמר אית דינא דגוד או אגוד דאם אחד רוצה שישתמשו בו שניהם בשותפות זה שבוע אחד וזה שבוע אחד והאחד אינו רוצה יכול לומר האי דאינו רוצה נישום אותו בדמים ותקנה אתה חלקי או אני חלקך. גוד. משוך תרגי"ם). ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד כלומר אי האי אינו רוצה אינו יכול לכפותו ולומר לו כן אלא משתמשין בו בשותפות: בכור ופשוט והוא הדין לפשוט ופשוט אלא להכי בעי בכור ופשוט קשה טפי לחלק בג' חלקים. ולהכי נקיט בהמה טמאה. דאי אפשר לשוחטה ולחלוק הבשר אמר ליה עובד לפשוט יום אחד ולבכור ב' ימים וכן נמי בהמה טמאה זה שתמש בה ב' ימים וזה יום אחד ואין דין בין גוד או אגוד: וחציו בן חורין ששחררו אחד מן השותפין. לישא שפחה אינו יכול מפני צד חירות שבו וכותב שטר לרבו על חצי דמיו שיפרע לו ממה שיריוח לאחר שיהיה כולו בן חורין מפני שכשהוא חצי עבד אין לו ממון כלום שכל מה שמרויח ביום שהוא עובד לעצמו סוף סוף למחר כשהוא עובד לרבו הרי הוא עבדו וכל מה שקנה עבד קנה רבו להכי צריך לכתוב שט"ח על חצי דמיו. וחזורו בית הילל כו' מפני תיקון העולם הא לאו מפני תיקון העולם אין כופין את רבו משום דאמרינן דלית דינא דגוד או אגוד דלא מצי עבד למימר לו שחרריני ואתן לך דמי חציי או תן אתה לי דמי חציי ואהא מהכל עבדך ותיובתא דרב יהודה. לעולם אמר לך רב יהודה בעלמא אית דינא דגוד או אגוד והכא גבי עבד שאני. דגוד איכא אגוד ליכא דעבד מצי למימר לרבו קצוב עלי דמים ואקנה חצי ממך אבל אינו יכול לומר לו אקצוב אני עליך דמי חציי ותקנה אותי מהכל דאינו יכול למכור צד שחרור שבו לישא שפחה. ואי"ת דמפרש"י אגוד ליכא לא מצי עבד למימר לרבו קנה חלקי המשוחרר שאם נותן לו הרב דמים עכשיו כשהוא

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פי"ב מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קעד סעיף ג:

קיח ב מיי' פ"ח מה' אישות ה"ב סמג עשה עה טוש"ע מ"מ סי' קעא סעי' ו:

קיט ג ד מיי' פ"ז מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סב:

קכ ה מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ב ופיין בהשגות סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קעא סעיף ו:

רבו מהכל חוזר ונוטלן הימנו דמה שקנה עבד קנה רבו ונמצא שאין גופו קנוי כשהוא חוזר ונוטלן. למ"ה: אם

ט) [נ"ל תרגום משכו וגגילו].